

Dijkwacht Martien Sluiter en opzichter Martin van de Beek

De dijk op, in Dijkvak 8

Het contrast kan haast niet groter: pal buiten de hypermoderne Zwolse nieuwbouwwijk Schelkerbroek ligt een wijsds landschap waar de tijd al eeuwen lijkt stil te staan. Vanaf de licht slingerende rivierdijk met her en der een boerderij zie je aan de overkant van de zilverspiegelende IJssel de torenspits van Hattem. Dit prachtige stukje Nederland heet in ons vakjargon: Dijkvak 8. Dijkwacht Martien Sluiter en opzichter Martin van de Beek gingen hier samen de dijk op. In gesprek over de wetenswaardigheden van dit deel van onze waterkering.

“Dit dijkvak loopt van het Kleine Veer – het voetveer naar Hattem - tot aan de grote Spooldersluizen. Een gebied met veel variatie, mooi grasland en natuur,” stelt Martin van de Beek. “We hebben hier vooral te maken met zanddijken. Dat stelt zo z'n eisen aan de bewaking. Want bij hoogwater kan het zand wegstromen. Daarbij hebben we het voordeel dat mensen als Martien Sluiter hier wonen en deze omgeving door en door kennen. Zij zien meteen als er iets niet in de haak is. Wij praten ook vaak met boeren in de omgeving. Die hebben veel ervaring met hoog water en weten waar problemen ontstaan. Samen met het dijkleger zijn zij onze ogen op de dijk.”

Kwelwater

“Tijdens oefeningen lopen we altijd met 2 of 3 man over de dijk. Je moet natuurlijk naar het water in de IJssel kijken of daar objecten drijven die de dijk kunnen beschadigen. Maar we inspecteren vooral wat er achter de dijk gebeurt. Of er kwelwater op vreemde plaatsen bovenkomt.

En of er niet teveel zand door het kwelwater wordt meegevoerd”, vertelt Martien Sluiter.

Extreem

Het dijkleger in Dijkvak 8 heeft al een keer of vijf geoevend. Maar altijd overdag en nooit in echt extreme situaties. “Het klinkt misschien raar, maar het is letterlijk droog oefenen”, zegt Martin van de Beek. “Ergens hoop je een keer op een echte situatie. Pas dan kun je zien hoe alles werkelijk functioneert.” Hij wordt hierin gesteund door dijkwacht Sluiter: “Deze mooie dijk ziet er bij nacht en ontij echt heel anders uit. Dan moet je hier met een zaklantaarn je weg zien te vinden in het pikdonker, vaak met slagregens in een ijskoude bulderende storm. Een inspectietoetocht is dan dodelijk vermoeiend.” Martin van de Beek: “Vandaar ook dat een team

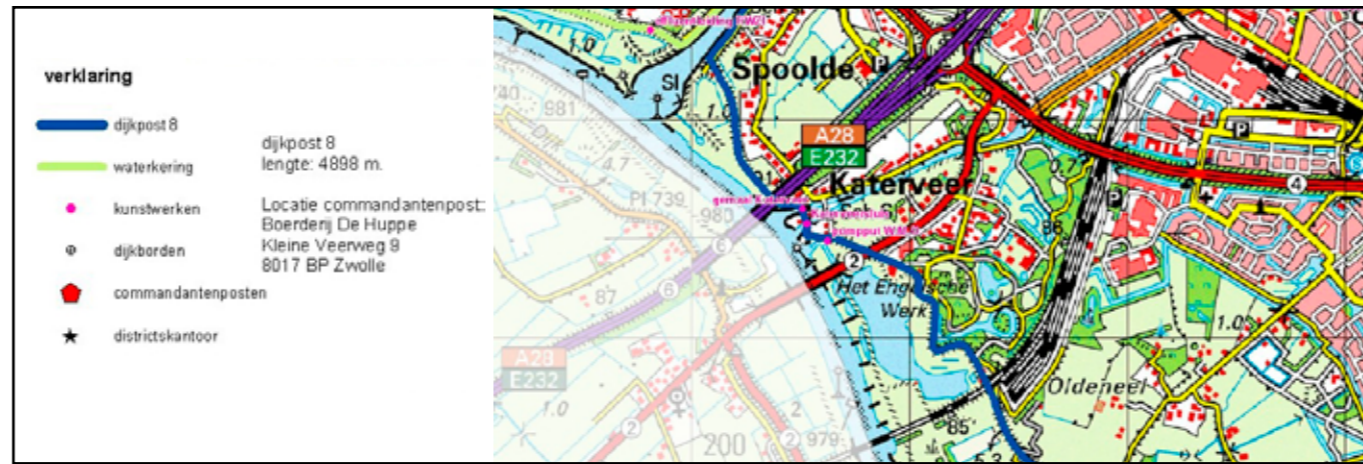
uit 9 mensen bestaat, zodat je elkaar kunt aflossen. Het geeft ook aan waarom we bepaalde eisen stellen aan kandidaten voor de dijkwacht. Je moet niet alleen gezond en fit zijn, maar ook de rust bewaren als het erop aankomt. Ook in hectische omstandigheden verwachten wij een helder en nuchter verslag van de situatie op de dijk. Op basis van die informatie kunnen wij besluiten nemen.”

Veranderingen

De dijkwacht zal bij toekomstige activiteiten ook gewezen worden op nieuwe ontwikkelingen in het dijkvak. Zo wordt momenteel in dijkvak 8 een zandhoofd aangelegd voor de toekomstige Hanzelijn. Martin van de Beek: “Wij zorgen bij hoogwatersituaties dat de postcommandant een lijst krijgt met aandachtspunten, die hij doorneemt met de dijkwachters. Bij hoogwater zullen de dijkwachters in de gaten moeten houden of er bijvoorbeeld geen zwaar bouw materiaal op de dijk is achtergebleven. Maar ook of het zandhoofd voor een andere stroming van het IJsselwater zorgt die tot problemen kan leiden”.

Schotbalken

Aangekomen bij de Katerveerse sluisen – bijna het einde van dijkvak 8 – wijst Martin van de Beek op de schotbalken die klaarliggen. “Het seizoen voor de pleziervaart is bijna voorbij. Straks gaan de balken op hun plaats om de kwetsbare sluisdeuren bij hoog water te beschermen tegen drijfvuil.” Het geeft maar weer aan dat aan elk detail wordt gedacht om goed voorbereid de strijd tegen het water aan te gaan.

Dijkvak 8

De IJssel was lange tijd een grillige rivier, die waarschijnlijk ter hoogte van het huidige NS-station stroomde en pas na de bedijking in 1308 zijn huidige bedding ver van het centrum kreeg.

Het Kleine Veer

Het Kleine Veer ontstond na 1464 en vormde de verbinding over de IJssel tussen Zwolle en Hattem. Het Kleine Veer vaart nu als voet- en fietsveer van de laatste week van april t/m de herfstvakantie dagelijks van 10.00 - 18.00 uur.

Engelse Werk

Het Engelse Werk ontstond eind zestiende eeuw als verdedigingswerk om te voorkomen dat vijandige troepen onbelemmerd konden doortoten naar Zwolle en Zwartsluis. Aanvankelijk omvatte het Engelse Werk niet meer dan een sloot en een aarden wal. Na verschillende verbeteringen bleef dit strategische werk tot 1809 in gebruik. Daarna werd het een park met

botanische tuin die nu meer dan 100 verschillende plantensoorten telt. De botanische tuin is vrij toegankelijk voor publiek. In 1992 is een natuurontwikkelingsproject uitgevoerd om het rivierenlandschap in oude luister te herstellen.

IJsselbruggen

In 1862 kwam er een spoorbrug over de IJssel. Pas in 1930 werd de brug voor het overige verkeer geopend. Deze werd aan het begin en het eind van de tweede wereldoorlog opgeblazen. Eerst door de Nederlanders en later door de Duitsers. De brug heeft een belangrijke rol gespeeld tijdens de hongervinter. In 1970 werd de brug in de autosnelweg geopend als onderdeel van de A28.

Katerveersluizen

Het sluiscomplex de Katerveersluizen ontstond in 1818 bij de uitmonding van de Willemsvaart in de IJssel. Met deze directe verbinding tussen stad en IJssel ging een langgekoesterde wens

van Zwolle in vervulling. In de tweede helft van de 19e eeuw bleek de sluis te klein voor de steeds grotere schepen. Daarom werd in 1873 de nieuwe grote sluis gebouwd. Toen zijn ook de bruggen over de sluisen aangelegd. Nadat in 1964 het Zwolle-IJsselkanaal in gebruik werd genomen, raakten de beide sluisen in verval. Eind 1988 werd de grote sluis gerestaureerd en voorzien van een gemaal voor de afwatering. De kleine sluis is in 1995 gerestaureerd en kan nu weer door de pleziervaart gebruikt worden.

Spooldersluis

Omdat de Willemsvaart en de Katerveersluizen te weinig ruimte boden voor de moderne beroepsvaart, werd het Zwolle-IJsselkanaal aangelegd. Dit vormt de verbinding tussen het Zwarte Water en de IJssel. De Spooldersluis vormt de schakel tussen het kanaal en de IJssel. De grote Spooldersluis heeft een kolklengte van 143 meter.

De Hanzesteden Kampen en Deventer liggen allebei aan de IJssel. Toch is de aanpak bij hoogwater per stad verschillend. De verantwoordelijke mensen van beide gemeenten en het waterschap over de verschillen en de overeenkomsten tussen de waterkeringen van deze IJsselsteden.

Wanneer de waterstand bij Lobith boven de veertien meter stijgt, wordt het op verschillende plaatsen spannend aan de IJssel. Rijkswaterstaat geeft dan een 'hoogwateralarm' af. De vrijwilligers van de dijkwacht, die bij extreem hoogwater de ogen en oren van het waterschap vormen, hopen stiekem dat zij in actie moeten komen. Zowel in Kampen als Deventer treedt een speciaal scenario in werking met als doel het hoge water het hoofd te bieden.

Droge voeten in Deventer
Het heeft dagenlang geregend

en het waterpeil in de IJssel stijgt snel. Op de meeste dijkvakken is nog niets aan de hand, maar in Deventer stromen plotseling klinkers van De Welle onder, het stuk kade langs het oudste, middeleeuwse deel van de Hanzestad. De brandweer, politie, burgemeester en wethouders van Deventer zijn dan allang gealarmeerd. “Dat doen we al bij een hoogte van vier meter. Op zich is er dan nog niks aan de hand, maar natuurlijk wil het bestuur voortijdig geïnformeerd worden, nog voor er vragen komen van de pers”, vertelt Jan Kloet Overbeek.

Hij is als clustermanager bij de gemeente Deventer de verantwoordelijke man bij hoogwater. **Actie vereist**
De Deventer Welle loopt relatief snel onder, veel vaker dan bijvoorbeeld de IJsseldijk en De la Sablonièrekade in Kampen. Net als in Kampen, loopt ook in Deventer de waterkering door de stad tussen de huizen. In Kampen op enkele plaatsen zelfs door de huizen heen. Alleen gaat het in Deventer om een veel kleiner gebied. “In De Welle zit een badkuipje van zo'n 300 meter”, aldus Jan Kloet Overbeek.

Risico bij hoogwater

De kans op hoogwater en de risico's die dit met zich meebrengt, verschillen per stad. Bij Deventer zit er een bocht in de IJssel, waardoor bij zware regenval snel opstuwung van het water in de rivier ontstaat. Hierdoor heeft Deventer relatief vaak te maken met hoogwater, zonder dat dit direct tot gevolg heeft dat De Welle onderloopt. Hierdoor staan vooral de uiterwaarden aan de kant van De Hoven en het Lage Wellepad onder water.

In Kampen is de IJssel veel breder. Hierdoor staat het hoogwater minder vaak op de IJsseldijk in Kampen dan op De Welle in Deventer. Toch is de situatie hier zeker niet zonder risico's! In Kampen kan het gevaar namelijk van twee kanten komen. Dit gebeurt als aan de ene kant de IJssel grote hoeveelheden regenwater afvoert en aan de andere kant een Noordwester storm het water in het IJsselmeer tot grote hoogte opstuwt in de richting van het Zwarte Meer. Dit kan in Kampen maar liefst twee meter schelen in de waterstand. Het IJsselwater kan hierdoor niet wegstromen, waardoor een extra riskante situatie ontstaat

Dijkwacht Martien Sluiter, opgegroeid met hoogwater

Dijkwacht Martien Sluiter, opgegroeid met hoogwater

Zodra het water in de IJssel hoog staat, is TNT-postbode Martien Sluiter voor z'n woon-werkverkeer aangewezen op een motorbootje. Zijn huis staat buitendijks op een terp. Geboren en getogen in dit gebied heeft hij al heel wat hoogwater meegemaakt. Niet verwonderlijk dus dat Martien geïnteresseerd is in alles wat met waterbeheer te maken heeft. Samen met een aantal buurtgenoten reageerde hij zo'n 6 jaar geleden meteen op het krantenartikel waarin voor het eerst om vrijwillige dijkwachters werd gevraagd. Inmiddels heeft hij alle 'droog'-oefeningen meegemaakt.

Martin van de Beek, 17 jaar ervaring met water

Opzichter Martin van de Beek houdt van z'n werk in het mooie landschap, de wisselende seizoenen. 17 jaar geleden kwam hij na z'n MTS in dienst bij het toenmalige waterschap IJssel-Delta dat later opging in WGS. Het hele jaar door is hij betrokken bij het beheer van de dijken langs IJssel en Vecht. Hij luistert graag naar de oudere boeren in het gebied, omdat die hun leven lang gezien hebben wat er rond de dijken gebeurt. En van zijn voormalige hoofd bij het Waterschap leerde hij ook goed naar de beplanting te kijken. “Dat kan iets zeggen over de bodem en daarmee over mogelijke gevaren voor de dijk.”

Ook geïnteresseerd in de Dijkwachtorganisatie

Op dit moment is de Dijkwachtorganisatie op nagenoeg alle dijkvakken op voldoende sterkte om bij hoogwater dijkwacht te kunnen lopen. Maar door verhuizingen of persoonlijke omstandigheden is het nodig om regelmatig nieuwe mensen te vinden voor de Dijkwachtorganisatie. De dijkwachtorganisatie zoekt gemotiveerde mensen die het leuk vinden om iets aan de bescherming van hun woongebied te doen. Mensen die als het nodig is klaar staan om de dijken te bewaken. Desnoods bij nacht en ontij.

Vraag uw burens, vrienden, familie of collega's.

Als lid van de dijkwachtorganisatie weet u wat er van u verwacht wordt. Een enthousiast voorbeeld doet anderen volgen. Vraag eens in uw eigen kring of er ook iemand is die het leuk vindt om zich aan te sluiten bij de Dijkwachtorganisatie. Misschien uw buurman of buurvrouw. De dijkwachtorganisatie heeft verantwoordelijk werk. Soms kan het lange tijd achtereen rustig blijven. Maar het tij kan ook plotseling keren. Als het nodig is zorgt u samen met uw collega dijkwachters voor de noodzakelijke bescherming tegen hoogwater

Meer informatie:

- **website:** www.wgs.nl/dijkwacht
- **telefoon:** 038-4557412

Inhoud

- 2 Zelfde IJssel, andere aanpak
- 2 Aanpassingen
- 3 Oproep Dijkwachtorganisatie
- 4 Zonder communicatie is het einde oefening
- 6 De dijk op, in Dijkvak 8

“De woningen in dit gebied en café De Tobbe bevinden zich buitendijks, dus buiten de kering. Wat niet wil zeggen dat de gemeente de mensen in de kou laat staan! Wanneer fase 1, de onderloopfase van kracht is, komt de gemeente in actie. Sommige panden in het buitendijkse deel van De Welle zijn voorzien van U-profielen langs de deuren en de onderste ramen. De bewoners van de panden schuiven hier zelf schotten in en kitten het geheel dicht. Waar nodig biedt de gemeente hulp met het verzwaren van de constructies door zandzakken. Omdat het om zo'n klein gebied gaat, kunnen we dit prima zelf af. Eventueel schakelen we voor deze werkzaamheden onze huisaannemer in. Maar we hebben geen leger vrijwilligers nodig, zoals de Hoogwaterbrigade in Kampen.”

Het waterschap in actie

Bij hoogwater in Deventer hebben gemeente en waterschap ieder hun eigen taken. “Het waterschap is verantwoordelijk voor droge voeten in het gebied áchter de waterkering”, zegt Jan Put, hoofd van de afdeling uitvoering waterbeheer bij Waterschap Groot Salland. “Als het

water nog verder stijgt, komt het waterschap in actie om drie openingen in de waterkering af te sluiten. Het gaat om doorgangen voor verkeer en voetgangers. We gebruiken hiervoor schotten en zandzakken. De gemeente zorgt voor de omleiding van het verkeer. Belangrijk, want dan kunnen wij probleemloos aan de slag met het dichten van de waterkering.”

Kampen en het wassende water

Wanneer het water tot kritische hoogte stijgt, is er in Kampen meer werk aan de winkel. De waterkering, die voor het grootste deel uit de oude stadsmuur bestaat, is hier maar liefst twee kilometer lang en heeft veel weg van een gatenkaas. Er zijn tal van uitsparingen voor straten, stegen en pleinen die bij naderend hoogwater op tijd moeten worden gedicht. Waar in Deventer waterschap en gemeente het werk zelf afkunnen, heeft het waterschap in Kampen de Hoogwaterbrigade achter de hand; een team vrijwilligers dat bij nacht en ontij klaarstaat om de stad en haar bewoners te wapenen tegen het natte gevaar. Bij hoogwater komen deze vrijwilligers snel in actie om allereerst de

uitsparingen in de lange stadsmuur te dichten. Zij zetten klepkeringen omhoog, sluiten waterkerende deuren, plaatsen schotbalken en hijsen de hefschuiven omhoog. Ook de woningen en bedrijfspanden buiten de waterkering worden in Kampen niet vergeten. Hier sluiten de vrijwilligers de ventilatieroosters en kelderruimtes af. Ramen en deuren worden zonodig voorzien van platen en schotbalken. “Als het water nog hoger stijgt dan fase 7, en rioolafvoeren en de hoofdriolering gesloten worden, treedt een rampenplan in werking. Woningen worden tijdelijk onbewoonbaar verklaard en de bewoners geëvacueerd”, aldus Jan van den Berg. Volgens de adviseur infrastructuur riolering en water bij de gemeente Kampen, kan zijn stad niet zonder de vrijwilligers van de Hoogwaterbrigade. “Gelukkig wordt de groep mensen die zich betrokken voelt bij hoogwaterbescherming, steeds groter. Mond-tot-mondreclame trekt veel vrijwilligers en daar zijn we trots op en erg blij mee. In ons gebied zijn zij hard nodig als het menens wordt!”

Oefenen

In zowel Kampen als Deventer wordt regelmatig getraind om een noodsituatie het hoofd te kunnen bieden. De Deventenaren kiezen hiervoor een speciaal moment: de jaarlijkse intocht van Sinterklaas. “Dat is geen toeval, want De Welle is dan toch afgesloten voor alle verkeer. Zodat het waterschap volop ruimte heeft voor het oprichten van de keringselementen in de straat”, vertelt Jan Kloet Overbeke. Ook de jaarlijkse oefening van de Hoogwaterbrigade in Kampen vindt in het najaar plaats: in september – ruim vóór de start van het hoogwaterseizoen. De oefening is hier verdeeld over twee dagen. Jan van den Berg: “De Hoogwaterbrigade oefent met het sluiten van de kering in twee etappes. Dat is een bewuste keuze. Zo hoeven wij niet de hele kade af te sluiten voor het verkeer. Want dit deel heeft een belangrijke doorstroombaanfunctie”.

Andere mentaliteit

Bewoners van Deventer beleven hoogwater anders dan in Kampen. “Hoogwater lééft echt in Kampen. Het komt minder vaak voor dan in Deventer, maar als het gebeurt, lopen veel mensen even langs de IJssel om te kijken. Het is dan het gesprek van de dag”, aldus Jan van den Berg. “De uiterwaarden bij het Worplantsoen lopen zo vaak onder, dat vooral oudere bewoners zich er niet zo druk over maken. Het hoort erbij”, reageert Jan Kloet Overbeke. Toch ziet hij ook een mentaliteitsverandering in zijn stad: “Nieuwe bewoners schrikken wel van hoogwater. Daar komt bij dat burgers steeds mondiger worden. Zij stellen kritische vragen over hun veiligheid. En terecht. Het is van levensbelang dat gemeente en waterschap dat goed geregeld hebben.”

Edwin Venema over het belang van de portofoon:

“Zonder communicatie is het einde oefening”

Ewin Venema demonstreert de juiste houding met de portofoon.

Venema Communicatie uit Gieten verzorgt voor Waterschap Groot Salland de communicatie tijdens oefeningen. En het bedrijf staat natuurlijk ook klaar voor echte crisissituaties. Hoewel dit het tijdperk is van de mobiele telefoon, blijft in de communicatie een centrale rol weggelegd voor de portofoon. Edwin Venema, directeur van Venema Communicatie legt graag uit hoe de portofoon het best gebruikt kan worden.

Tijdens crisissituaties is een goede communicatie binnen het dijkleger van levensbelang. Venema Communicatie heeft daarom 26 communicatiewagens gereed staan, die in korte tijd kunnen uitrukken naar vooraf bepaalde locaties langs IJssel en Vecht. Deze wagens met hun lange zendmasten vormen in elk dijkvak de basispost van waaruit de commandant de communicatie onderhoudt met de dijkwachters ‘in het veld’.

Edwin Venema: “Je zou verwachten dat communicatie tegenwoordig via de mobiele telefoon verloopt. Dat blijkt bij crisissituaties echter een kwetsbaar middel. Je hebt in het buitengebied lang niet overal bereik. En het netwerk kan uitvallen of juist overbelast raken zoals we toen met de sneeuwoverlast hebben meegemaakt omdat bij een noodsituatie iedereen elkaar gaat bellen.”

Eenvoudig

Ook de eenvoudige bediening van de portofoon is een voordeel als je in extreme omstandigheden moet werken. Er zitten maar twee knoppen op. “In een vliegende storm bij ijskou is dat makkelijker te bedienen, dan die kleine toetsen van een mobieltje. Bij een portofoon is alles gereed. Je hebt een directe verbinding en kunt meteen praten zonder een nummer te hoeven kiezen.”

Zo maak je gebruik van de portofoon
Elk dijkvak krijgt een eigen kanaal toegewezen, omdat te voorkomen dat men elkaars communicatie verstoort. De portofoons worden uitgereikt in de juiste stand van het communicatiekanaal. Draai dus niet aan de knoppen.

Bij spreken:

- Houd de portofoon rechtstandig met de antenne naar boven op een afstand van zo'n 30 centimeter voor de mond. Dus niet pal voor de mond zoals een mobieltje!.
- Druk de spreektoets aan de zijkant in en wacht een seconde voor u gaat praten (Houd de spreektoets alleen ingedrukt als u wat wilt zeggen)
- Spreek rustig, in korte zinnen. Als u een reactie vraagt, sluit u uw zin af met: ‘Over!’
- En u sluit uw boodschap af met de vraag: ‘Heeft u dit bericht ontvangen?’
- Als een boodschap niet wordt verstaan, herhaal hem dan rustig en duidelijk.

Bij luisteren:

- Houd de portofoon niet aan het oor, maar op dezelfde hoogte als bij het spreken: op 30 cm van uw mond. De portofoon is zo ontworpen dat u het geluid dan goed kunt horen.
- Heeft u een bericht toch niet verstaan, meld dan: ‘Kunt u de boodschap langzaam en duidelijk herhalen?’

De spreektoets bevindt zich aan de rechterzijde.

Uitgelicht de waterkering

De waterkeringen in Deventer en Kampen verschillen niet alleen in lengte van elkaar. In beide steden bevinden zich woningen buiten de kering.

In Kampen gaat het om een gebied van zo'n 2 kilometer lengte; in Deventer ruim 300 meter. Om de kans op natte voeten voor deze bewoners te verkleinen, is in Deventer De Welle iets opgehoogd. “De ophoging is beperkt gebleven, omdat we het zicht op de stad vanaf de IJssel niet teveel geweld wilden aandoen,” zegt Jan Kloet Overbeke. “De Welle heeft nog steeds een beetje de vorm van een

badkuip en die loopt nu eenmaal vol. Zodra het water in de IJssel wat gezakt is, pompen we het direct weer de rivier in.” Jan van den Berg: “Ook in Kampen wilden we het aanzicht van het historische stadfront niet verstoren. Daarom heeft men destijds besloten om de oude stadsmuur te restaureren, zodat deze weer de taak van waterkering kreeg. De hoogte bedraagt minimaal 3,80 meter boven NAP, op sommige plaatsen zelfs 4,30 meter boven NAP. Momenteel vormt de middeleeuwse stadsmuur een belangrijk onderdeel van het beschermde stadsgezicht.”

Foto boven: vlnr Jan Kloet Overbeke (gemeente deventer) Jan v.d Berg (gemeente kampen) Jan Put (WGS)

Oefeningen Dijkwachtorganisatie 2008

- Op zaterdag 1 november van 07.00 uur tot ca. 19.00 uur oefent district 4.
- Op zaterdag 8 november van 07.00 uur tot ca. 19.00 uur oefent district 3.

Aanpassingen in de vergoeding

- de vergoeding voor een instructie / oefening / cursus te verhogen van: € 48,00 naar €51,00
- de vergoeding bij daadwerkelijke inzet p/uur te verhogen van: € 27,50 naar € 29,00

Aanpassen maximale leeftijdsgrens

- de maximale leeftijdsgrens voor dijkwachters te verhogen van 65 jaar naar 68 jaar
- de maximale leeftijdsgrens voor post- en ringcommandanten te verhogen van 65 jaar naar 70 jaar

